

Warszawa, dn. 28 listopada 1995 r.

RPO/136884/93/II/JS

Sąd Najwyższy

Izba Karna

ul. Ogrodowa 6

00-958 WARSZAWA

Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 13 pkt 3 w zw. z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 1990 r. Nr 26, poz. 153 i Nr 53, poz. 306) oraz art. 16 ust. 2, pkt 4 Ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 1991 r. Nr 109, poz. 471).

wnoszę

o podjęcie uchwały wyjaśniającej budzący wątpliwości przepis art. 487 § 1 kpk, a mianowicie - zawierającej odpowiedź na pytanie, czy na podstawie wymienionego przepisu może dochodzić od Skarbu Państwa odszkodowania za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę skazany wobec którego - w wyniku rewizji nadzwyczajnej - stwierdzono niesłuszność zarządzenia wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności i spowodowania w ten sposób jej odbycia w całości lub w części?

Uzasadnienie

W praktyce niektóre sądy wojewódzkie oddalają wnioski o zasądzenie na podstawie art. 487 § 1 kpk od Skarbu Państwa odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę na rzecz skazanych, wobec których - w wyniku rewizji nadzwyczajnych - stwierdzono niesłuszność zarządzenia wykonania warunkowo zawieszonych kar pozbawienia wolności i spowodowania w ten sposób ich odbycia w całości lub w części. Przy tym stanowisko swoje sądy wojewódzkie uzasadniają stwierdzeniami, że w przedstawionych wypadkach nie występuje wymienione w art. 487 § 1 kpk uniewinnienie lub skazanie na podstawie łagodniejszego przepisu w wyniku wznowienia postępowania lub rewizji nadzwyczajnej i że właśnie dlatego nie może być mowy o zasądzeniu na podstawie wymienionego przepisu, odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę na rzecz skazanych, wobec których - w wyniku wznowienia postępowania lub rewizji nadzwyczajnej - stwierdzono niesłuszność zarządzenia wykonania warunkowo zawieszonych kar pozbawienia wolności i spowodowania w ten sposób ich odbycia w całości lub w części.

Pomimo braku wyraźnych wskazań można przypuszczać, że zajmując powyższe stanowisko, sądy wojewódzkie i wspierające je w przedstawionej kwestii niektóre sądy apelacyjne, kierują się wyrażonym w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 1959 r., sygn. 2 CR 846/58, poglądem, który głosi, że tryb postępowania karnego do dochodzenia odszkodowania właściwy jest tylko wówczas, gdy nieprawidłowości w wykonaniu kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania pozostają w związku z niesłusznym skazaniem lub oczywiście niesłusznym tymczasowym aresztowaniem (NP 1961, z. 6, s. 825). Pogląd ten nasuwa jednak wątpliwości co do jego trafności, jeśli się zważy, że w innym orzeczeniu Sąd Najwyższy za błędny uznał pogląd, że odszkodowanie za zbyt długie przetrzymywanie w areszcie tymczasowym nie może być dochodzone w ramach art. 487 § 4 kpk lecz w drodze postępowania cywilnego opartego na art. 417-418 kc i przy tym stwierdził, iż "tymczasowe

aresztowanie, które początkowo było słuszne może stać się później oczywiście niesłusznym, np w wyniku przeprowadzenia dowodów, że podejrzany nie popełnił żadnego przestępstwa" (por. J. Bafia i inni: Kodeks postępowania karnego, Komentarz, Warszawa 1971, teza 21 pod art. 487 § 1, s. 653).

Przy tym nie można nie zauważyć, że Sąd Najwyższy dopuszczał niekiedy w drodze analogii możliwość przyznawania na podstawie art. 487 kpk odszkodowań osobom, które odbyły niesłusznie orzeczoną karę pozbawienia wolności, chociaż niesłuszne jej odbycie nie miało nic wspólnego z uniewinnieniem skazanych lub skazaniem oskarżonych na podstawie łagodniejszych przepisów w wyniku wznowienia postępowania lub rewizji nadzwyczajnej. I tak np.: Sąd Najwyższy w jednym z postanowień stwierdził, że "sam fakt, iż pozbawienie wnioskodawcy wolności przedstawiało się jako konsekwencja skazania go przez kolegium do spraw wykroczeń, które w wyniku sądowej jego kontroli okazało się być wadliwe, nie może automatycznie przesądzać kwestii braku podstaw prawnych do żądania odszkodowania na podstawie art. 487 kpk", przy czym w uzasadnieniu tego postanowienia dał wyraz uznaniu, że zasądzenie odszkodowania na podstawie art. 487 § 4 kpk byłoby uzasadnione, gdyby wspomniane skazanie przez kolegium do spraw wykroczeń było oczywiście niesłuszne.

Wprawdzie w piśmiennictwie prawniczym wyrażono zastrzeżenia do powyższego postanowienia, podkreślając, że orzeczona i częściowo wykonana kara aresztu nie może post factum przeobrazić się w środek zapobiegawczy na skutek rozpoznania sprawy przez sąd w wyniku żądania oskarżonego, jednakże równocześnie przyznano, że przedstawiony w tym postanowieniu pogląd jest wyrazem słusznej tendencji, aby szkoda i krzywda będąca wynikiem błędnego orzeczenia o ukaraniu, wydanego przez organ orzekający, jakim jest kolegium do spraw wykroczeń, została naprawiona (por. PiP z. 12/73, s. 178 z glosą A. Bulsiewicza).

Stwierdzona w wyniku rewizji nadzwyczajnej niesłuszność zarządzenia wykonania warunkowo zawieszony kary pozbawienia wolności i spowodowania w ten sposób jej odbycia przez skazanego w całości lub w części nie różni się w istocie od niesłusznego skazania, które ma na względzie przepis art. 487 § 1

kk i dlatego powinna skutkować - przy zastosowaniu analogii - uznanie, że w takim wypadku skazany może dochodzić od Skarbu Państwa odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę na podstawie wymienionego przepisu.

Jednakże wskazana na wstępie odmienna w tym względzie praktyka sądowa oraz kontrowersyjność powyższych orzeczeń Sądu Najwyższego co do dopuszczalności i granic stosowania w drodze analogii przepisu art. 487 § 1 kpk do nieprzewidzianych w nim wprost wypadków, to czynniki, które rodzą wątpliwości odnośnie możliwości zasadnego stwierdzenia, iż wspomniane wyżej uznanie byłoby trafne i uzasadniają przedstawienie Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia sformułowanego na wstępie wniosku.

Prof. dr Tadeusz Zieliński